

Михаськова М.А.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії та методики мистецтв
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(м.Хмельницький)

Педагогічні поради Ф.Ліста

У статті розкриваються основні педагогічні підходи до підготовки виконавця-піаніста, запропоновані видатним угорським композитором, педагогом, виконавцем Ф.Лістом. Автором статті проводиться аналіз педагогічних ідей Ф.Ліста в контексті розвитку виконавської майстерності.

Ключові слова: педагогічні поради Ф.Ліста, виконавська майстерність та техніка.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Про значення творчої спадщини Ф.Ліста в музичній культурі, про необхідність серйозного і вдумливого ставлення до його музики писали багато. Великий діапазон людських почуттів, думок відчуваємо в творах Ліста. Змінюються музичні смаки, виникають і зникають мистецькі тенденції, змінюється час, а його музика та його ідеї живуть.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У науковій літературі досліджено бібліографічні відомості щодо життя та творчості Ф.Ліста (Л.Бас, Д. Гаал та ін.), музикознавцями аналізуються музичні здобутки композитора з точки зору стилістики та спрямованості творчості (Друскін М., Левік Б., Цитовіч А.), але педагогічним ідеям видатного угорського композитора приділено недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розкриття специфіки педагогічних настанов композитора-вчителя, аналіз різноманітних підходів до його виконавських ідей.

Виклад основного матеріалу... Ф.Ліст не залишив завершеної "школи", або методичних рекомендацій щодо вивчення або виконання його творів, але він був великим вчителем. Виконавська діяльність (яка закінчилась у 1847 році) часто розчаровувала Ліста, оскільки він не відчував від своїх виступів повного задоволення, а постійне нерозуміння публіки й обмеженість буржуазного слухача дратувала його. Йому доводилось виконувати пусті, беззмістовні, але віртуозні п'єси, а його пропагування серйозної класичної музики й твори передових сучасних композиторів не завжди зустрічало співчуття й підтримку [4, с.190].

Композитор створив багато творів з педагогічною метою, тому його викладання можна вважати переважно практичним. Педагогічною діяльністю Ліст займався протягом всього життя. Виховання молоді поступово стало внутрішньою потребою для видатного артиста, заняття майже завжди давав безкоштовно за виключенням того періоду (20-30 роки), коли уроки були для Ф. Ліста основним засобом існування. Основне джерело, на яке ми можемо спиратися при вивченні педагогічних принципів артиста, – це його твори, які він використовував в своїй роботі.

Педагогічна школа відомого композитора – це приватні уроки, на яких проходили перекваліфікацію або підвищували свою педагогічну майстерність виконавці із академічною освітою. У Веймарі його учнями були племінник художника Корнеліуса Петер, виконавець Куллак, Літольф, маленький Карл Таузіг, Шаламон Ядассон, Ганс Бронзарт, Ганс Бюлов, Софі Ментер [3, с.213]. В різні періоди життя Ф.Ліста його учнями були Іохім Рафф, Фелікс Дрезеке, піаніст Карл Кліндворт, Ед'Альберт, М. Розенталь, А.Рейзенауер, Э. Зауер, В.Тиманова. Всього за своє життя він виховав 337 учнів [4, с.194].

Серед учнів-росіян педагог особливо виділяв високого худорлявого юнака. Це був Олександр Зілоті, в майбутньому відомий російський піаніст і музичний діяч. Ф.Ліст часто розповідав юнакові про своє життя, про свою виконавську діяльність піаніста і диригента, про виконання творів композиторів, що були незаслужено забуті [1, с.133]. „Ти молодий, у тебе попереду все життя, тому ти повинен бути завжди готовий йти вперед і тільки вперед”, – говорив Ліст Олександрю. Прощаючись із учнем педагог подарував Зілоті нотний аркуш – п'єсу «На прощання». Цей твір Ліст присвятив одному з найулюбленіших своїх учнів. Старий музикант сів за фортепіано, і Зілоті почув знайому мелодію російської народної протяжної пісні «Степ Моздоцький» [1, с.134].

В процесі свого викладання першою вимогою, якої він домагався від виконавців, була вимога природного виразу. На його думку, в основі музичної декламації лежить "правдивість, природність" музичного висловлювання. "Бонапарт фортепіано, який зробив своїм тілом та кров'ю й демонічну музику Паганіні, й картинну яскравість Берліоза, й пристрасно – тихі зізнання Шопена, він шукає в музиці щось зовсім нове: більш прозоре, світле, відверте – таке від чого у самого мороз по спині" [3, с.125].

Ф.Ліст вважав, що в першу чергу потрібно розвивати процесуальність виконавського мислення, виховувати почуття руху, плинності музики. Симфонічна трактовка фортепіано – те нове, що приніс Ліст у сучасне виконавство й творчість. Він розробляв оркестрову міць звучання інструментів і одночасно збагачував його колористичні можливості. Фортепіанні твори збагатив тембрами й мелодичним складом мідних й дерев'яних духових інструментів, скрипок, віолончелей, дзвоників тощо. Серед нових відкритих їм прийомів фортепіанної техніки слід виділити: розширення ресурсів фортепіано, використання всіх регістрів (глибокі басы, звучання мелодії в середньому, «віолончельному» регістрі, прозоре, чисте звучання верхніх нот), зіставлення регістрів за допомогою пасажів, насичення фактури акордовими комплексами у широкому розташуванні, використання оркестрових ефектів тремоло й акордових трелей, а також октави *martellato*, розподіл звукового матеріалу між лівою та правою руками та перенос й перекидання в різні регістри інструменту, улюбленими прийомами були пасажі октавами, подвійні ноти, віртуозна техніка репетицій тощо [4, с.197-199]. Реформатор фортепіанної гри вчив піаністів "звикати робити акценти й групувати мотиви, виділяти те, що важливіше й підкорювати йому те, що незначне"[4, с.199].

Вивчаючи творчість Ліста, відомий музикознавець М. Друскін пропонує поділити етапи формування рис фортепіанного стилю композитора-виконавця у такий спосіб:

1. (20-30 роки) вивчення можливостей фортепіано й копіювання бравурної манери сучасних віртуозів;

2. (30-40 роки) обрання індивідуального стилю, збагачення своєї техніки й музичної мови новітніми досягненнями композиторів-романтиків (Паганіні, Берліоз, Шопен);

3. (40-60 роки) розквіт майстерності, який характеризується виправданням всіх технічних прийомів вимогам виразності й змістовності, відсутність зайвих віртуозних рухів;

4. (70-80 роки) нові шукання: відмова від монументальних розливів, пошуки камерного звучання, тонкої колористичності, імпресіоністичних фарб [4,с.199].

Педагогічні поради виконавця-віртуоза стосуються спрямованості слухового пізнання в момент з'єднання окремих частин п'єси або циклу, зокрема: надавав великої уваги розвитку інтонаційного слуху своїх учнів; вимагав від учнів вміння розгледіти "в будові переходу ті моменти, які є носіями змісту"; пропонував тісно пов'язувати в єдину лінію звуки басів на відстані, потім утримувати їх в пам'яті і вводити в каденцію останній бас; створював цілі ланки інтонаційних арок в межах одного голосу та між різними голосами; надавав великого значення зв'язку не тільки мелодичному, але й метроритмічному на кордоні розділів; рекомендував використовувати прийоми *glissando* (про себе) (Відомо, що при виконанні та слуханні музики її мелодія внутрішньо проспівується. Але діапазон голосу досить обмежений, дуже низькі або високі звуки приховано вимовляються голосовими зв'язками на середньому рівні, в межах робочого співочого регістру)[2].

В педагогіці Ліста органічно з'єднуються два основних шляхи впливу на учня – шлях емоційного впливу та шлях впливу на *ratio* учня, звернення до його розуму, уваги, розуміння. Користуючись раціональним методом впливу на учня, педагог вимагав всебічного музичного розвитку, знань теорії музики, гармонії, читки з аркуша, загальних закономірностей піаністичного мистецтва, загальних принципів виконання, використовуючи при цьому будь яку помилку в його виконанні[2].

Він пробуджував фантазію, звертаючись до образних порівнянь, яскравих та виразних паралелей, але не зловживав показом, оскільки не любив копіювання.

Відомий піаніст невпинно підкреслював необхідність систематичних занять над технікою, вправами, але не автоматично, а уважно й осмислено, в різних динамічних варіантах та нюансах, різних комбінаціях відтінків. Ліст говорив: "Віртуозність – не пасивна служниця композиції, бо від її подиху залежить життя й смерть художнього твору, який їй належить. Вона може надати музичному твору блиск своєї краси, свіжості й натхнення, але може також його викривити, зробити поганим, покалічити"[4, с.203].

Своє бачення розвитку етапів віртуозного виконавства та різні технічні прийоми Ліст розкрив у 1851 році в творі «Етюди вищої виконавської майстерності» й поділив їх на : 1. октави і акорди; 2. тремоло; 3. подвійні ноти; 4. гами і арпеджіо. Пропонуючи подібний порядок роботи, Ліст має на увазі не початківців. Винайдена система роботи над розвитком техніки адресується піаністу, який вже має невеликий досвід.

Він постійно підкреслював перевагу, яка досягається знанням "формул". Якщо одне з технічних місць в творі не виходить грати якісно, то його потрібно проаналізувати й віднести до "визначеної групи формул" й вчити формулу того типу до тих пір, доки технічно не здолаєте огріхи в грі. Іншу перевагу системи "формул" піаніст отримає тоді, коли потрібно буде грати модуляції або транспонувати твори в різні тональності. Така методика дає практичне знайомство з гармонією, перевагу в читці з аркуша.

Ліст вважав можливим й корисним користуватися модними в той час механістичними пристроями для "правильного положення руки" керівництво Калькбрєннера (й сам користувався їм).

Але розглядаючи рекомендації Ліста, йому можна докорити в збільшеному захопленні сухими технічними вправами.

Висновки... Ф.Ліст – відомий композитор XIX століття, геніальний новатор-піаніст – залишив після себе не тільки велику кількість музичних творів, але і згадування про себе як педагога-виконавця, прогресивного розповсюджувача угорських національних цінностей, активного пропагандиста академічної освіти. Його педагогічні методи й сьогодні лишаються дієвими, прогресивними та цінними для сучасних виконавців-педагогів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бас Л.О. Рассказы о композиторах. - Вып.1.- К.: Музична Україна, 1976. – 168 с.
2. Вопросы музыкальной педагогики / Под ред. Е.Царева. - Вып 3.- М.: Музыка, 1981. – 362с.
3. Гаал Д.Ш. Лист Ф.: Жизнь замечательных людей. Серия биографий. – Вып.11. - М.: Молодая гвардия, 1977. – 320с.
4. Друскин М. История зарубежной музыки. Вторая половина XIX века.-В.4.- М.: Музыка,1980. – 528 с.

Аннотація

В статтє раскриваются основные педагогические подходы к подготовке исполнителя-пианиста предложенные выдающимся венгерским композитором, педагогом, исполнителем Ф.Листом. Автором статьи проводится анализ педагогических идей Ф.Листа в контексте развития исполнительского мастерства.

Ключевые слова: педагогические советы Ф.Листа, исполнительское мастерство и техника.

Богдан-Белова Є.Є.,

музикознавець,

голова Подільського

культурно-просвітницького товариства

імені Ференца Ліста

(м.Хмельницький)

**Подільське культурно-просвітницьке товариство
імені Ференца Ліста – хроніка дворічної діяльності**

У статті автор хронологічно відтворює події діяльності Подільського культурно-просвітницького товариства імені Ференца Ліста за два роки – від моменту його утворення до проведення Лістівської мистецької асамблеї у вересні-грудні 2011 р. на Хмельниччині.

Ключові слова: концепція, мистецька акція, концерт, творча зустріч, співпраця, виконавці, програми.

2011 рік оголошений Юнеско роком відзначення 200-річного ювілею Ференца Ліста, а 22 жовтня 2011 - Всесвітнім днем Ференца Ліста.

Двохрічна діяльність Подільського культурно-просвітницького товариства імені Ференца Ліста (ПКПТ ім. Ф. Ліста) спрямована назустріч ювілею.

2009

Ініціатором створення ПКПТ імені Ференца Ліста стала Євгенія Богдан-Белова, музикознавець, піаністка, член Національної спілки журналістів України, Національної спілки краєзнавців України, літературної спілки "Поділля", старший редактор обласної Державної телерадіокомпанії "Поділля-Центр", постійна ведуча телепрограми "Палітра мистецтв". Співзасновниками Товариства були: Микола Бухта – директор Хмельницької ДМШ №1 та Сергій Кучерук – директор Старокостянтинівського професійного ліцею, член Асоціації соціологів України, голова постійної депутатської комісії з питань освіти, культури, медицини та соціального захисту Старокостянтинівської районної ради.

У формуванні концепції діяльності Подільського культурно-просвітницького товариства імені Ференца Ліста та у вирішенні організаційних питань з перших кроків його створення активну участь взяли:

Н.П.Варавкіна-Тарасова, здобувач кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського Національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, голова Хмельницької обласної